

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЮ ОСВІТОЮ

V. Oleinik,
Ph.D. in education, doctoral, University Education Management

FORMATION OF A NEW MODEL OF PUBLIC ADMINISTRATION POSTGRADUATE EDUCATION

Обґрунтовано необхідність вдосконалення системи державного управління післядипломною освітою на основі нових підходів до його змісту та організації. Уточнено соціальну місію післядипломної освіти як об'єкта державного управління. Удосконалено методологічний підхід до формування нової моделі державного управління післядипломною освітою в Україні.

The necessity of improving the system of governance of postgraduate education based on new approaches to its content and organization. Specified social mission postgraduate education as an object of public administration. Improved methodological approach to the formation of a new model of public administration of postgraduate education in Ukraine.

Ключові слова: держава, модель управління, методологія, післядипломна освіта, розвиток, система.

Key words: state, management model, methodology, postgraduate education, development, system.

ВСТУП

Основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної освіти, науки і культури на світовий ринок є освіта, яка в сучасному світі перестає бути суто способом підготовки фахівців, а все більше стає обов'язковим етапом розвитку людини. Перехід країни до ринкової економіки зумовлює необхідність реформування освіти, зокрема післядипломної освіти, що повною мірою сприяло б формуванню самостійного мислення особистості, посиленню індивідуального підходу до розвитку творчих здібностей, докорінному поліпшенню професійної підготовки фахівців, здатних працювати в нових умовах. Від цього багато в чому залежить, наскільки фахівці зможуть поєднати сучасні знання, професіоналізм із соціальною

активністю і високою моральністю. Значущість реформування зростає ще й тому, що в сучасних умовах характер попиту на працю змінюється принципово, відображаючи трансформацію економічної системи.

Українська наука державного управління має вагомий теоретичний, методологічний, методичний доробок. Різні аспекти державного управління суспільним розвитком та освітою як його складовою здійснені такими науковцями, як В. Бакуменком, М. Корецьким, В. Луговим, В. Бесчастним, О. Дацієм, В. Дорофійенком, В. Пілюшенком, О. Поважним, В. Сиченком та ін. Проте аналіз досліджуваної проблематики дає змогу стверджувати, що найменш розробленими є підходи щодо розв'язання проблеми, пов'язаної з управлінням інноваційним розвитком післядипломної освіти.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування методологічного підходу до формування нової моделі державного управління післядипломною освітою в Україні.

РЕЗУЛЬТАТ

Певні управлінські образи, що виробляються дослідниками, пропонуються суспільству у вигляді концепцій, проектів, моделей, алгоритмів, механізмів. Вказані наукові здобутки впливають на управлінську практику і потребують відповідного закріплення у професійній самосвідомості зацікавлених осіб, що вимагає розробки можливих шляхів, напрямів впровадження тієї чи іншої системи управлінських ідей.

Важливим фактором, який впливає на можливість впровадження нових моделей управління в реальну практику державного управління післядипломною освітою та здійснення відповідної організаційно-структурної перебудови є використання потенціалу філософії організації, що вже стало загальноновизнаним в управлінні в розвинених країнах світу [3].

Методологія розвитку системи післядипломної освіти, конкретних її закладів виступає продуктом осмислення пріоритетних цінностей, висування нових у процесі управління. Вона дозволяє відповісти на питання, які позиції у життєдіяльності системи, окремих її підсистем суб'єкт управління вважає провідними, чим відрізняються дані позиції від позицій інших, як потрібно діяти і чому саме так, а не іншим способом. На процес формування методології розвитку системи післядипломної освіти безпосередній вплив має ідеологія. Остання являє собою сукупність ідей, теорій, поглядів, що відображають соціальну дійсність з точки зору панівних інтересів у суспільстві. З позицій суб'єкта управління призначенням методології є сприяння виробленню й закріпленню необхідних способів поведінки працівників, особливо тих її аспектів, що безпосередньо стосуються виконання ними соціальної ролі, обумовленої професійною діяльністю. Методологія розвитку має на меті сприяння утвердженню, укріпленню або зміні певної системи економічної, політичних та інших стосунків, й впроваджується у свідомість індивідів у формі цінностей, ідеалів, норм, моделей поведінки.

Основними складовими методології розвитку організації, декларацією сенсу її існування виступає місія. Для ефективної реалізації державного управління післядипломною освітою в сучасних умовах визначальним є усвідомлення його суб'єктами специфічної соціальної місії зазначеної освітньої системи, адекватної змінам у суспільстві та пріоритетам його розвитку. Це у свою чергу потребує відповідного уточнення соціальної місії післядипломної освіти.

Генетично й історично освіта виступає як основний засіб відтворення і розвитку соціуму. Її соціальна місія полягає у забезпеченні поступального руху суспільства. Об'єктивно можливо виділити зміст та форму післядипломної освіти, у яких має відбиватися соціальна місія. Змістовний аспект включає у себе соціальну місію, що проявляється у функціях післядипломної ос-

віти. Форма представлена власне освітніми, організаційними, економічними, психолого-педагогічними та іншими зв'язками, які забезпечують реалізацію місії освітньої системи. При цьому провідного значення набуває саме зміст післядипломної освіти, який має адекватно змінюватися у відповідності до трансформацій, що відбуваються у світі, українському соціумі, виробництві, окремих його галузях. Нові проблеми українського суспільства, державотворення, культурної розбудови, вітчизняної економіки вимагають адекватного представлення через зміст освіти післядипломного рівня.

Управління післядипломною освітою на рівні держави має задавати адекватні вказаним змінам зміст і форму освітніх процесів у системі. Його можливо вважати таким, що забезпечує виконання соціальної місії за умови переходу освітньої системи у якісно новий стан, що відповідає пріоритетам суспільного розвитку та його обумовлює.

Процес формування місії спричиняє перегляду керівництвом факторів, які лежать в основі їх діяльності, а персонал отримує змогу більш широкого бачення функцій та завдань системи, краще усвідомлювати її цілі. Формування місії організації значною мірою залежить від розуміння її керівником власної місії. При цьому функціонування системи має бути "вписане" у контекст суспільної перспективи, що зумовлює необхідність формалізації місії системи післядипломної освіти, її документальне оформлення та структурування відповідно до інтересів держави, суспільства, освітнього закладу, окремої особистості.

Таким чином, у разі, якщо методологія розвитку системи відбиває посилення її соціальної спрямованості й поділяється усіма працівниками, вона має вважатися перспективною й сприяти реалізації соціально-адекватного управління.

Іншим напрямом управлінської діяльності є спрямування ресурсів системи на досягнення соціальних цілей. При цьому слід взяти до уваги не лише традиційні, а й такі ресурси, що найменш досліджені й тому використовуються не в повній мірі або не використовуються взагалі. Так, ресурсом, що може забезпечити системі післядипломної освіти, окремим її закладам усталену конкурентну перевагу виступає її добра репутація, яка створюється протягом тривалого часу у процесі надання високоякісних освітніх послуг [1]. Вказаний ресурс особливо цінність представляє для замовника, потенційного споживача, захищає від загрози отримання недоброякісних освітніх послуг. Добра репутація дає переваги на ринках освітніх послуг різного масштабу. Вона у своєму конкретному прояві нерозривно пов'язана з певним освітнім закладом, що завоював таку репутацію, і тому може вважатися специфічним ресурсом даного закладу.

Якщо у межах цілеспрямованого управління відбувається ефективно і раціональне планування, підтримка, використання та контроль ресурсу, то створюються умови для усталеного розвитку і формування динамічних здібностей системи. Вказані здібності проявляються у гнучкості та адаптації її наявного ресурсного потенціалу до вимог зовнішнього

середовища, а також в інноваційних можливостях щодо освоєння існуючих та створення нових ресурсних потенціалів та виробництві інноваційних освітніх продуктів і послуг.

У демократичній правовій державі функціонування органів виконавчої влади має бути відкритим та прозорим, утворювати зв'язки із суспільством, громадськістю. Тому при розгляді організаційно-структурних особливостей державного управління післядипломною освітою потрібно передбачити впровадження таких структур, що реалізують права громадян впливати на управлінську діяльність, здійснювати громадський контроль [2]. З огляду на це необхідно створити нові та впорядкувати діяльність існуючих громадських організацій, які мають на меті сприяння розвитку системи післядипломної освіти в Україні.

У контексті вдосконалення системи післядипломної освіти надзвичайно важливим є питання формування організаційних структур, що спроможні забезпечити стабільність і надійність функціонування системи, а також гнучко реагувати на соціальне замовлення, потреби індивідуальних та корпоративних споживачів освітніх послуг післядипломного рівня. Крім цього, слід взяти до уваги й необхідність вдосконалення структури щодо її придатності створювати умови для самореалізації людини, припускати індивідуалізацію трудових зусиль, творчих пошуків, що має розглядатися як одна з найсуттєвіших характеристик організаційної структури системи післядипломної освіти.

Заходи щодо вдосконалення структурних характеристик системи вирішальним чином залежать від того, наскільки керовані процеси є передбачуваними. У разі, якщо вони мають характер передбачуваних, то структура управління може бути доволі жорсткою. Уявляється, що на верхніх щаблях державного управління післядипломною освітою як таких, що забезпечують нормативні аспекти функціонування системи, доцільним є переважне використання саме зазначеної структури. Такою структурою є профільне міністерство.

За умови, якщо керовані процеси носять вірогідний характер, потрібні гнучкі структури, що сприйнятливі до динаміки потреб об'єкта управління та суспільних вимог щодо його функціонування, які у сучасних умовах швидко змінюються. Вказані структури є бажаними частково на регіональному рівні і переважно на рівні управління освітнім закладом.

Застосування провесно орієнтованого підходу як основного в при формуванні нової моделі управлінні дозволяє отримати структуру, діяльність якої спрямована на потенційне покращення якості післядипломної освіти, найбільш повне та оперативне задоволення потреб замовників. Вказаний підхід дає можливість урахувати такі важливі фактори управління освітньою системою, як зацікавленість кожного виконавця у підвищенні якості освітніх продуктів і послуг та, що є передумовою вказаного, якісному виконанні функціональних обов'язків відповідними працівниками.

Основним поняттям процесного підходу є поняття "бізнес-процес", під яким розуміється сукупність різних

видів діяльності, в межах якої на "вході" використовується певний обсяг ресурсів, а на "виході" як результат створюється продукт, що являє собою цінність для споживача [5]. З огляду на це процеси, що відбуваються у системі післядипломної освіти можливо також віднести до бізнес-процесів.

У сучасних умовах мінливої ринкової кон'юнктури, жорсткої конкурентної боротьби швидкість та адекватність реакції всіх систем організації, точність та ефективність дій економічних суб'єктів набувають особливої значущості. Прийнято вважати, що за таких умов удосконалення ключових процесів й відповідна структурна перебудова мають здійснюватися з використанням реінжинірингу — технології, що сприяє підвищенню ефективності організації за рахунок зміни її бізнес-процесів та корегування або зміни бізнес-моделі, що існує. Вказане перепланування основних процесів, які задіяні у виробництві освітніх продуктів та послуг, ґрунтується на інноваційних методах і творчому пошуку фахівців, їх певної команди.

Удосконалення структурних характеристик освітніх організацій доцільно розпочати з виділення основних (ключових) та допоміжних (обслуговуючих) процесів, які потрібно здійснити. При їх виборі доцільно скористатися такими критеріями: важливість процесу для забезпечення якості освітніх послуг; важливість процесу з точки зору перспектив розвитку організації; інтенсивність та періодичність виконання процесу; фінансова значущість; значущість у межах системи управління; залежність процесу попиту на освітні послуги від якості процесу [4].

Наступним етапом є оцінка поточного стану кожного з виділених процесів, яка має здійснюватися на основі таких показників: тривалість та вартість здійснення процесу; результативність процесу; якість інформації, що отримується та передається в ході процесу; результативність управління інформаційними потоками; наявність дублювання у діяльності; кількість інстанцій щодо узгодження діяльності; участь провідних фахівців у прийнятті рішень, пов'язаних з процесом; розподіл відповідальності за результат процесу.

На основі проведеної оцінки проектується оновлена організаційна структура, яка дозволяє підвищити ефективність процесів у межах окремого структурного підрозділу. При цьому доцільно також зменшити кількість рівнів управлінської ієрархії, а основною структурною одиницею вважати науково-педагогічний колектив, що сформований навкруги певного лідера. Перевага має бути віддана проектним, командним організаційним структурам, що здатні вийти на ринок освітніх послуг післядипломного рівня з власними пропозиціями та розробками. Елементи такої організації мають відрізнятися самостійністю, високим рівнем відповідальності у сфері основної для них діяльності, доцільним ступенем автономії. У середині вказаних структур потрібно сприяти усуненню лінійно-функціональних бар'єрів.

На державному рівні управління післядипломною освітою повинно мати динамічну цілісну систему, яка

взмозі самостійно здійснювати комплекс розробок, їх апробацію, доведення до замовників, що дозволить інноваційні освітні продукти зробити такими, що мають реальну споживацьку вартість. На рівні регіонів формуються складові вказаної системи. Це сприятиме інтеграції інноваційного потенціалу системи післядипломної освіти, забезпеченню умов для формування лідерства.

Також є потреба у створенні центрів різного підпорядкування (державного і регіонального) з комплексного дослідження та прогнозування ринку освітніх послуг післядипломного рівня. Це обумовлене необхідністю вирішення таких питань функціонування освітньої системи: оцінки ємності ринку освітніх послуг на певному рівні; аналізу тенденцій, перспектив його розвитку; аналізу споживацького потенціалу; прогнозування рівня цін на освітню продукцію та послуги; організації інформаційного обміну.

Необхідним є створення центрів науково-педагогічного прогнозування на різних рівнях функціонування системи, що мають надавати інформацію прогностичного характеру про перспективні наукові напрями, зокрема, у сфері педагогіки та психології професійної освіти, психології розвитку, акмеології, а також щодо освітніх технологій, що вважаються перспективними. Крім вказаного, оскільки післядипломна освіта готує спеціалістів для різних галузей виробництва, гуманітарної сфери, доцільно зорієнтувати діяльність таких центрів на дослідження розвитку різних галузей науки та виробництва. Важливим уявляється й завдання створення відповідних інформаційних банків у межах вказаних центрів, що дозволить, поперше, акумулювати необхідну науково-педагогічну інформацію, по-друге, унеможливити здійснення інноваційного пошуку з проблем, що вже втратили актуальність або опрацьовані, по-третє, привернути увагу зацікавлених осіб до можливостей адаптації існуючого інноваційного продукту. В системі пріоритетних завдань центру потрібно виділити документування, збереження, поширення базових ноу-хау у сфері післядипломної освіти у тому числі й існуючих у зарубіжній практиці.

Актуальним також є створення консалтингових центрів, послуги яких мають полягати у вивченні потенціалу людини (клієнта), дослідженні рівня її професіоналізму, визначенні можливостей її кар'єрного зростання на основі отримання певних обсягів післядипломної підготовки з конкретних напрямів, а також планування її подальшого професійного життя. Ефективна діяльність консалтингових центрів може сприяти довготерміновим контактам із зацікавленими особами, отриманню певних доходів, формуванню репутації освітньої системи.

Здійснення вищевикладених заходів з організаційно-структурної перебудови має стати основою для вдосконалення функціонування системи післядипломної освіти у цілому та, зокрема, посилення дієздатності механізму державного управління зазначеною освітньою системою у складних умовах суспільної трансформації, освоєння нового постіндустріального способу виробництва.

ВИСНОВОК

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку актуальною є необхідність вдосконалення системи державного управління післядипломною освітою на основі нових підходів до його змісту та організації, формування рис і ознак соціальної адекватності. Впровадження нової моделі як адаптаційного заходу може вважатися дієвим способом удосконалення зазначеної системи управління. Перспективність, можливість отримання позитивного результату залежить від компетентного застосування даної моделі.

Показано, що результатом модернізації системи післядипломної освіти в Україні має стати оновлена система, яка повинна відрізнятися від існуючої високим ступенем соціальної адекватності, тобто максимальним чином відповідати потребам особистості, суспільства, держави та бути спрямована на ефективне функціонування в ринковому середовищі.

Література:

1. Бурр В. Концепция устойчивого конкурентного преимущества / В. Бурр // Проблемы теории и практики управления. — 2004. — № 4. — С. 107—113.
2. Міністерство освіти і науки України / Вища освіта / Департамент вищої освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/higher/department>
3. Симхович В. Философия фирмы / В. Симхович // Проблемы теории и практики управления. — 2004. — № 4. — С. 100—106.
4. Сиченко В.В. Механізми регулювання системи освіти: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / В.В. Сиченко. — Донецьк: Юго-Восток, 2010. — 400 с.
5. Стратегічне управління інноваційною діяльністю як основа економічного безпеки національної економіки: [монографія] / О.І. Дацій, М.Х. Корецький, І.О. Драган. — Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2008. — 281 с.

References:

1. Burr, V. (2004), "The concept of sustainable competitive advantage", *Problemy teorii i praktiki upravlenija*, vol. 4, pp. 107—113.
2. Ministry of Education and Science of Ukraine (2013), *Vyscha osvita*, Department vyschoi osvity, available at: <http://www.mon.gov.ua/education/higher/department>
3. Simhovich, V. (2004), "Company philosophy", *Problemy teorii i praktiki upravlenija*, vol. 4, pp. 100—106.
4. Sychenko, V.V. (2010), *Mekhanizmy rehuliuвання systemy osvity: suchasnyj stan ta perspektivy rozvytku* [Mechanisms of regulation of the education system: current state and prospects of development], *Yugo-Vostok, Donetsk, Ukraine*.
5. Datsij, O.I., Korets'kyj, M.Kh. and Drahan, I.O. (2008), *Stratehichne upravlinnia innovatsijnoiu dial'nistiu iak osnova ekonomichnoho bezpeky natsional'noi ekonomiky* [Strategic innovation management as a basis for the economic security of the national economy], *Yugo-Vostok, Donetsk, Ukraine*.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2014 р.